

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
YVESE BOTA
přednesené dne 15. prosince 2015¹

Věc C-486/14

**Trestní řízení
proti
Piotru Kossowskému**

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg (vrchní zemský soud v Hamburku, Německo)]

„Řízení o předběžné otázce — Prostor svobody, bezpečnosti a práva — Úmluva k provedení Schengenské dohody — Článek 54 a čl. 55 odst. 1 písm. a) — Listina základních práv Evropské unie — Článek 50 a čl. 52 odst. 1 — Zásada ‚ne bis in idem‘ — Platnost výhrady týkající se použití zásady ne bis in idem — Schengenské acquis — Zásada vzájemného uznávání — Vzájemná důvěra — Trestní stíhání vedené v jiném členském státě proti téže osobě pro tytéž skutky — Pojem ‚stejný trestný čin‘ — Pojem ‚pravomocné odsouzení, resp. konečný rozsudek‘ — Přezkum věci samé — Práva poškozených“

1. V projednávané věci vyvstává poprvé otázka platnosti výhrad týkajících se použití zásady *ne bis in idem* upravených v článku 55 Úmluvy k provedení Schengenské dohody² z hlediska článku 50 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“).
2. Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg (vrchní zemský soud v Hamburku) se konkrétně táže, zda možnost zakotvená v čl. 55 odst. 1 písm. a) ÚPSD, aby členské státy tuto zásadu nepoužily, jestliže činy, na které se vztahuje rozsudek vynesený v zahraničí, byly spáchány zcela nebo částečně na jejich území, představuje omezení článku 50 Listiny, které dovoluje čl. 52 odst. 1 Listiny.
3. Tato věc poskytuje rovněž Soudnímu dvoru příležitost, aby upřesnil svou judikaturu týkající se pojmu „pravomocné odsouzení, respektive konečný rozsudek“ ve smyslu článků 54 ÚPSD a 50 Listiny.
4. V tomto stanovisku vysvětlím důvody, které mě vedou k závěru, že výhrada podle čl. 55 odst. 1 písm. a) ÚPSD musí být prohlášena za neplatnou. Dále objasním, z jakého důvodu je dle mého názoru třeba vykládat zásadu *ne bis in idem* upravenou v článku 54 ÚPSD a článku 50 Listiny v tom smyslu, že usnesení státního zástupce o zastavení trestního stíhání, kterým bylo ukončeno vyšetřování, nelze považovat za „pravomocné odsouzení, respektive konečný rozsudek“ ve smyslu těchto článků, jestliže je z odůvodnění usnesení patrné, že skutečnosti, které tvoří samotnou podstatu právní situace, jako například výslech poškozeného a výslech svědka, nebyly dotčnými soudními orgány posouzeny.

¹ — Původní jazyk: francouzština.

² — Úmluva k provedení Schengenské dohody ze dne 14. června 1985 mezi vládami států Hospodářské unie Beneluxu, Spolkové republiky Německo a Francouzské republiky o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích, podepsaná dne 19. června 1990 v Schengenu (Úř. věst. 2000, L 239, s. 19; Zvl. vyd. 19/02, s. 3) (dále jen „ÚPSD“).

I – Právní rámec

A – Unijní právo

5. Zásada *ne bis in idem* je zakotvena v Listině. Její článek 50 stanoví:

„Nikdo nesmí být stíhán nebo potrestán v trestním řízení za čin, za který již byl v Unii osvobozen nebo odsouzen konečným trestním rozsudkem podle zákona.“

6. Článek 52 odst. 1 Listiny dále stanoví, že „[k]aždé omezení výkonu práv a svobod uznaných touto listinou musí být stanoveno zákonem a respektovat podstatu těchto práv a svobod. Při dodržení zásady proporcionality mohou být omezení zavedena pouze tehdy, pokud jsou nezbytná a pokud skutečně odpovídají cílům obecného zájmu, které uznává Unie, nebo potřebě ochrany práv a svobod druhého“.

7. Podle článku 54 ÚPSD „[o]soba, která byla pravomocně odsouzena jednou smluvní stranou, nesmí být pro tentýž čin stíhána druhou smluvní stranou za předpokladu, že v případě odsouzení již byla vykonána nebo je právě vykonávána sankce, nebo podle práva smluvní strany, ve které byl rozsudek vynesena, již nemůže být vykonána“.

8. Článek 55 ÚPSD stanoví:

„1. Při ratifikaci, přijetí nebo schválení této úmluvy může smluvní strana prohlásit, že v jednom nebo několika následujících případech není vázána článkem 54:

- a) jestliže činy, na které se vztahuje rozsudek vynesena v zahraničí, byly spáchány zcela nebo částečně na jejím území; ve druhém případě však tato výjimka neplatí, pokud byl skutek spáchán částečně na území smluvní strany, která rozsudek vynesla;

[...]

4. Výjimky, které byly předmětem prohlášení podle odstavce 1, se nepoužijí, pokud dotyčná smluvní strana požádala druhou smluvní stranu ze stejných důvodů o stíhání nebo souhlasila s vydáním dotyčné osoby.“

9. Spolková republika Německo učinila k článku 54 ÚPSD v souladu s tímto ustanovením následující výhradu:

„Spolková republika Německo není vázána článkem 54 úmluvy

- a) jestliže činy, na které se vztahuje rozsudek vynesena v zahraničí, byly spáchány zcela nebo částečně na jejím území.“³

10. ÚPSD byla do unijního práva zahrnuta protokolem o začlenění schengenského *acquis* do rámce Evropské unie, připojeným ke Smlouvě o Evropské unii a Smlouvě o založení Evropského společenství Amsterodamskou smlouvou⁴.

3 — BGBl. 1994 II, s. 631.

4 — Úř. věst. 1997, C 340, s. 93, dále jen „schengenský protokol“.

B – *Polské právo*

11. Ustanovení článku 282 polského trestního zákoníku (ustawa – Kodeks karny) ze dne 6. června 1997⁵ stanoví, že kdo jiného v úmyslu dosáhnout majetkového prospěchu násilím nebo pohrůzkou útoku na zdraví či život nebo násilného útoku na majetek nutí, aby určitým způsobem nakládal s vlastním nebo cizím majetkem nebo aby se zdržel hospodářské činnosti, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až deset let.

12. V článku 327 odst. 2 polského trestního řádu (ustawa – Kodeks postępowania karnego) ze dne 6. června 1997⁶ se uvádí, že proti osobě, vůči níž bylo vedeno vyšetřování jakožto proti osobě podezřelé ze spáchání trestného činu, lze pravomocně ukončené vyšetřování obnovit rozhodnutím státního zástupce pouze tehdy, vyjdou-li najevo podstatné skutečnosti nebo důkazy, které nebyly v průběhu předchozího řízení známy.

13. Podle čl. 328 odst. 1 trestního řádu může státní zástupce pravomocné rozhodnutí o ukončení vyšetřování vedeného proti osobě, proti které bylo vedeno vyšetřování jakožto proti osobě podezřelé ze spáchání trestného činu, zrušit, dospěje-li k závěru, že jeho ukončení nebylo důvodné. Podle čl. 328 odst. 2 trestního řádu může státní zástupce po uplynutí šesti měsíců od okamžiku, kdy ukončení vyšetřování nabylo právní moci, zrušit či změnit usnesení o ukončení vyšetřování nebo jeho odůvodnění pouze ve prospěch podezřelé osoby.

II – **Spor v původním řízení a předběžné otázky**

14. Ve sporu v původním řízení zahájilo státní zastupitelství v Hamburku (Staatsanwaltschaft Hamburg) vyšetřování proti P. Kossowskému pro podezření, že se dne 2. října 2005 v Hamburku (Německo) dopustil vůči poškozenému jednání, které je podle německého trestního práva kvalifikováno jako trestný čin zvláště závažného loupežného vydírání. Piotr Kossowski poškozenému vyhrožoval a následně ho donutil, aby s ním uzavřel kupní smlouvu o prodeji osobního automobilu poškozeného a dovezl ho na čerpací stanici, odkud poté P. Kossowski s tímto vozidlem ujel.

15. Polské orgány dne 20. října 2005 při silniční kontrole v Kołobrzegu (Polsko) zastavily vozidlo řízené P. Kossowským a zatkly dotčeného za účelem výkonu trestu odnětí svobody, ke kterému byl odsouzen v Polsku v jiné věci. V návaznosti na šetření vozidla zahájilo okresní státní zastupitelství v Kołobrzegu (Prokuratura Rejonowa w Kołobrzegu) rovněž vyšetřování P. Kossowského ve věci obvinění z trestného činu zvláště závažného loupežného vydírání pro skutky, kterých se dopustil dne 2. října 2005 v Hamburku. Je tedy nesporné, že se toto vyšetřování a řízení vedené státním zastupitelstvím v Hamburku týkají týchž skutků.

16. V rámci právní pomoci v trestních věcech požádalo krajské státní zastupitelství v Koszalinu (Prokuratura Okręgowa w Koszalinie, Polsko) státní zastupitelství v Hamburku o zaslání kopie vyšetřovacího spisu. To nejprve požádalo o informace týkající se dalšího zamýšleného postupu polských orgánů a následně spis v srpnu 2006 předalo.

17. Usnesením ze dne 22. prosince 2008 rozhodlo okresní státní zastupitelství v Kołobrzegu o zastavení trestního stíhání vedeného proti P. Kossowskému pro nedostatek důkazů. Usnesení o zastavení trestního stíhání bylo odůvodněno tím, že obviněný odmítl vypovídat a poškozený i další svědek podle všeho mají bydliště v Německu, takže nemohli být během vyšetřování vyslechnuti, a nebylo tak možno ověřit zčásti nepřesná a vzájemně si odporující tvrzení poškozeného.

5 — Dz. U. 1997, č. 88, částka 553.

6 — Dz. U. 1997, č. 89, částka 555, dále jen „trestní řád“.

18. Dne 24. července 2009 vydalo státní zastupitelství v Hamburku evropský zatýkácí rozkaz proti P. Kossowskému a Spolková republika Německo požádala dopisem ze dne 4. září 2009 Polskou republiku o jeho vydání.

19. Usnesením, které vydal Sąd Okręgowy w Koszalinie (krajský soud v Koszalinu, Polsko) dne 17. září 2009, byl výkon evropského zatýkácího rozkazu zamítnut s tím, že je rozhodnutí okresního státního zastupitelství v Kołobrzegu podle čl. 607p odst. 1 bodu 2 trestního řádu pravomocné.

20. Dne 7. února 2014 byl P. Kossowski, po němž bylo v Německu stále vyhlášeno pátrání, zatčen v Berlíně (Německo). Dne 17. března 2014 proti němu podalo státní zastupitelství v Hamburku obžalobu pro skutky, kterých se dopustil dne 2. října 2005.

21. Usnesením ze dne 18. června 2014 odmítl Landgericht Hamburg (zemský soud v Hamburku, Německo) zahájit proti P. Kossowskému řízení před soudem, neboť rozhodnutím okresního státního zastupitelství v Kołobrzegu bylo trestní stíhání zastaveno ve smyslu článku 54 ÚPSD. Již dne 4. dubna 2014 Landgericht Hamburg (zemský soud v Hamburku) zrušil zatýkácí rozkaz proti P. Kossowskému a ten byl propuštěn z vazby.

22. Státní zastupitelství v Hamburku podalo proti usnesení Landgericht Hamburg (zemský soud v Hamburku) stížnost k Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg (vrchní zemský soud v Hamburku), který se se vzhledem k pochybnostem o výkladu unijního práva použitelného v projednávané věci rozhodl řízení přerušit a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

- „1) Jsou výhrady učiněné smluvními stranami při ratifikaci ÚPSD podle čl. 55 odst. 1 písm. a) ÚPSD – konkrétně výhrada, kterou při uložení ratifikační listiny podle písm. a) učinila Spolková republika Německo a podle níž není vázána článkem 54 ÚPSD, „jestliže činy, na které se vztahuje rozsudek vynesený v zahraničí, byly spáchány zcela nebo částečně na jejím území [...]“ – platné i po začlenění schengenského *acquis* do právního rámce Unie schengenským protokolem, který byl zachován v platnosti připojením schengenského protokolu k Lisabonské smlouvě? Představují tyto výjimky přiměřená omezení článku 50 Listiny ve smyslu čl. 52 odst. 1 Listiny?
2.) Není-li tomu tak, je třeba zásadu *ne bis in idem* zakotvenou v článku 54 ÚPSD a článku 50 Listiny vykládat v tom smyslu, že trestnímu stíhání obviněného v jednom členském státě – v projednávané věci v Německu – brání skutečnost, že trestní řízení vedené proti této osobě v jiném členském státě – v projednávané věci v Polsku – bylo státním zástupcem ze skutkových důvodů, pro nedostatek důkazů, zastaveno, aniž byly vykonány povinnosti uložené jako sankce a aniž bylo provedeno důkladné vyšetřování, a toto řízení lze obnovit pouze tehdy, vyjdou-li najevo podstatné skutečnosti, jež dříve nebyly známy, přičemž takové nové skutečnosti v projednávané věci neexistují?“

III – Analýza

23. Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda výhrada podle čl. 55 odst. 1 písm. a) ÚPSD i nadále platí po začlenění schengenského *acquis* do unijního práva a s ohledem na článek 50 Listiny.

24. Pro případ, že by již taková výhrada nebyla platná, dotazuje se předkládající soud v zásadě na to, zda je třeba zásadu *ne bis in idem* zakotvenou v článku 54 ÚPSD a článku 50 Listiny vykládat v tom smyslu, že usnesení státního zástupce o zastavení trestního stíhání, kterým bylo ukončeno vyšetřování, lze považovat za „pravomocné odsouzení, respektive konečný rozsudek“ ve smyslu těchto ustanovení, jestliže bylo usnesení přijato, aniž by v rámci tohoto vyšetřování došlo k výsledku poškozeného a svědka.

A – K platnosti čl. 55 odst. 1 písm. a) ÚPSD

25. Úvodem je třeba odmítnout domněnku, kterou zastávala Evropská komise ve svém písemném vyjádření⁷ a na jednání, podle níž je posouzení první otázky předkládajícího soudu zbytečné. Komise připomíná, že čl. 55 odst. 4 ÚPSD stanoví, že „[v]ýjimky, které byly předmětem prohlášení podle odstavce 1, se nepoužijí, pokud dotyčná smluvní strana požádala druhou smluvní stranu ze stejných důvodů o stíhání nebo souhlasila s vydáním dotyčné osoby“. Podle Komise přitom skutečnost, že německé soudní orgány spolupracovaly s polskými soudními orgány, předaly jim kopii vyšetřovacího spisu a neohradily se proti případnému trestnímu řízení vedenému polskými orgány, představovala implicitně žádost o stíhání ve smyslu tohoto ustanovení.

26. S touto analýzou nesouhlasím.

27. Předně je třeba upřesnit, že územní působnost soudů v trestních věcech má ve vnitrostátních právních úpravách zpravidla neopominutelný charakter. Z územní působnosti pak nutně vyplývají použitelné vnitrostátní právní předpisy, neboť trestní právo nezná teorii osobního statutu. Zásada teritoriality trestního práva je totiž jedním z výrazů svrchovanosti členských států. Proto podle mého názoru zásadně nemůže dojít k volbě mezi polským a německým právem za pomoci implicitního mechanismu, jaký navrhuje Komise. Mám za to, že tato volba může vyplývat pouze z žádosti výslovně vyjádřené soudem jednoho členského státu a výslovně akceptované jiným členským státem.

28. Nic ve spise, který předal Soudnímu dvoru předkládající soud, přitom zjevně nenásvědčuje tomu, že takový požadavek byl v jakékoliv formě vznesen. Státní zastupitelství v Hamburku naopak ve svém písemném vyjádření upřesňuje, že po krajském státním zastupitelství v Koszalinu nebylo požadováno, aby trestní stíhání převzalo. Připočteme-li k tomu skutečnost, že odpověď krajského státního zastupitelství v Koszalinu se výslovně zmiňuje o vyšetřování, které mělo být provedeno, aby mohla být věc předána soudu, k němuž však nedošlo, svědčí to dle mého o tom, že se krajské státní zastupitelství v Koszalinu nikdy nepovažovalo za příslušné k trestnímu stíhání. V opačném případě by mohlo bez problému požádat příslušné německé orgány, aby vyslechly osoby, jejichž svědectví ve věci chybělo.

29. Dále je třeba vzít v úvahu, že státní zastupitelství v Hamburku při předání kopie vyšetřovacího spisu výslovně požádalo o to, aby bylo informováno o dalším zamýšleném postupu polských orgánů⁸.

30. Konečně je nutno uvést, že státní zastupitelství v Hamburku předalo pouze kopii, a nikoliv originál vyšetřovacího spisu, který si ponechalo. Tento postup státního zastupitelství v Hamburku je v souladu se základní soudní praxí obezřetnosti, z níž běžně vycházejí orgány činné v trestním řízení, a sice zahájit trestní stíhání na základě originálu vyšetřovacího spisu, který je jeho podkladem. Jak ukazuje praxe, toto pravidlo má předejít dvojímu trestnímu stíhání, a představuje tedy soudy zavedený způsob, jak v nejvyšší možné míře zabránit porušení zásady *ne bis in idem*, která si logicky klade za cíl především předejít dvojímu trestnímu stíhání, které by mělo za následek dvojí odsouzení.

31. S ohledem na všechny tyto důvody konstatuji, že nelze mít za to, že se státní zastupitelství v Hamburku své příslušnosti vzdalo.

32. Nyní je třeba posoudit platnost výhrady podle čl. 55 odst. 1 písm. a) ÚPSD po začlenění schengenského *acquis* do unijního práva a s ohledem na článek 50 a čl. 52 odst. 1 Listiny. K tomuto druhému aspektu upřesňuji, že tato výhrada představuje omezení zásady *ne bis in idem* ve smyslu čl. 52 odst. 1 Listiny, neboť vysvětlení k Listině lidských práv k článku 50 Listiny výslovně uvádějí články 54 až 58 ÚPSD mezi ustanoveními, na něž se vztahuje horizontální ustanovení čl. 52 odst. 1 Listiny.

⁷ — Bod 69.

⁸ — Viz bod 16 tohoto stanoviska.

33. Pokud jde o první otázku, kterou se zabývá předkládající soud, tedy otázku dopadů začlenění schengenského *acquis* na platnost čl. 55 odst. 1 písm. a) ÚPSD, jsem toho názoru, že uvedené začlenění jako takové *a priori* nemělo za následek neplatnost tohoto ustanovení.

34. ÚPSD totiž byla začleněna do unijního práva schengenským protokolem na základě „schengenského *acquis*“ tak, jak je vymezeno v příloze tohoto protokolu. Z článku 2 rozhodnutí 1999/436/ES⁹ a přílohy A tohoto rozhodnutí vyplývá, že Rada Evropské unie určila články 34 a 31 SEU jako právní základ článků 54 až 58 ÚPSD, tedy včetně článku 55 ÚPSD.

35. Zatímco je nesporné, že výhrada podle čl. 55 odst. 1 písm. a) ÚPSD je součástí schengenského *acquis* a nedílnou součástí unijního práva, otázkou zůstává, zda je obsah tohoto ustanovení slučitelný se současným stavem unijního práva, jak vyplývá z judikatury Soudního dvora i z ustanovení Listiny, když je citovaná judikatura a Listina pozdějšího data, než je datum vypracování ÚPSD a jejího začlenění do unijního práva na základě schengenského *acquis*. První pododstavec preambule protokolu totiž upřesňoval, že se má tímto způsobem „zejména umožnit Evropské unii rychleji se vyvinout v prostor svobody, bezpečnosti a práva“. Je tedy zjevné, že pokud bylo schengenské *acquis* začleněno za tímto účelem, nemůže tento prostor narušovat. Je proto třeba posoudit, zda v předložené věci představuje uplatněná výhrada překážku pro budování uvedeného prostoru, a případně navrhnout, aby taková výhrada byla odmítnuta, nebo aby byla vykládána, je-li to možné, v souladu s vůlí unijního zákonodárce.

36. Prvotním historickým základem zásady *ne bis in idem*, která byla uznána velmi záhy, je ochrana jednotlivce před svévolí spočívající v tom, že tentýž jednatel je za stejný skutek souzen vícekrát na základě různé právní kvalifikace.

37. První zmínky o této zásadě se objevují v době římské, kdy jí dal výslovnou podobu zákaz préтора ve znění: „*bis de eadem re ne sit actio*“. Je nesporné, že uvedená zásada představuje jedno ze základních práv občana vůči rozhodovací pravomoci soudů. Tato zásada se stala základní zásadou trestního práva.

38. Jakkoliv si zásada *ne bis in idem* zachovala tento základní aspekt ochrany individuálních svobod, v rámci prostoru svobody, bezpečnosti a práva získala ještě další účel, a sice zajištění svobody volného pohybu.

39. Tato nová dimenze si nutně vyžádala, aby bylo zásadě *ne bis in idem* přiznáno v rámci Unie nadnárodní použití. Tím ovšem vznikla nutnost vzájemně kombinovat různé systémy trestního soudnictví členských států, tedy soubor právních úprav vyznačujících se jak nespornými shodnými prvky, tak nepopíratelnými rozdíly, zejména procesní povahy. K tomu, aby Soudní dvůr překonal obtíže vyplývající z různorodosti systémů, které nebyly předmětem harmonizace ani sbližování – k čemuž ostatně zaujímají členské státy v oblasti trestního práva výrazně negativní postoj – použil zásadu vzájemného uznávání.

40. Členské státy učinily na zasedání Evropské rady v Tampere ve dnech 15. a 16. října 1999 z této zásady základní kámen soudní spolupráce. Lisabonská smlouva zakotvuje tuto zásadu tak, že ji považuje za základ justiční spolupráce Unie v trestních věcech¹⁰.

9 — Rozhodnutí Rady ze dne 20. května 1999, které určuje právní základ všech ustanovení nebo rozhodnutí, jež tvoří schengenské *acquis*, v souladu s příslušnými ustanoveními Smlouvy o založení Evropského společenství a Smlouvy o Evropské unii (Úř. věst. L 176, s. 17; Zvl. vyd. 19/01, s. 152).

10 — Viz čl. 82 odst. 1 SFEU. Viz také článek 67 SFEU.

41. V rozsudku Gözütok a Brügge¹¹ Soudní dvůr konstatoval, že „zásada zákazu dvojího řízení v téže věci zakotvená v článku 54 ÚPSD, ať již je vztažena na řízení o zastavení trestního stíhání obnášející zásah soudu, či nikoliv, anebo na rozsudky, *nutně předpokládá* existenci vzájemné důvěry členských států v jejich příslušné soustavy trestního soudnictví a to, že každý z členských států přijímá použití trestního práva platného v ostatních členských státech, a to i tehdy, pokud by uplatnění jeho vlastního vnitrostátního práva vedlo k odlišnému řešení“¹².

42. Kladu důraz na slovní spojení „*nutně předpokládá*“, neboť má dle mého názoru zvláštní význam. Vezmeme-li totiž v úvahu, že v textu, který mu předchází, Soudní dvůr uvedl, že žádné ustanovení smlouvy EU ani ÚPSD nepodmiňuje použití zásady *ne bis in idem* předchozí harmonizací či sblížením právních předpisů, znamená to, že použití této zásady, která nabyla zásadního významu jako podmínka konkrétní aplikace svobody pohybu, fakticky vyžaduje, aby si členské státy vzájemně důvěřovaly. Rozdíly ve vnitrostátních právních předpisech tedy nemohou použití této zásady bránit¹³.

43. Unijní zákonodárce chtěl použitím zásady vzájemného uznávání překonat takřka nepřekonatelné obtíže, které byly zaznamenány zejména z důvodu neúspěšných pokusů o předchozí sblížení vnitrostátních právních předpisů. Soudní dvůr pak z toho vyvodil důsledky ve své judikatuře. Použité řešení je tedy třeba chápat tak, že vzájemná důvěra není předpokladem pro použití zásady vzájemného uznávání, ale je důsledkem¹⁴, který pro členské státy vyplývá z aplikace zásady vzájemného uznávání. Jinými slovy, zásada vzájemného uznávání nutí členské státy k tomu, aby si vzájemně důvěřovaly bez ohledu na rozdíly mezi jejich vnitrostátními právními předpisy.

44. Důležitost takto vyjádřené zásady je dána významem, který má budování prostoru svobody, bezpečnosti a práva pro vytvoření Unie. Tento prostor se totiž jeví jako doplňující dimenze k jednotnému prostoru pohybu a hospodářské činnosti, neboť mu dává právní rámec zahrnující individuální práva občanů Unie. Tím se tato zásada nepopíratelně váže k pojmu občanství Unie a přispívá ke konkretizaci jeho obsahu.

45. Platnost výhrady podle čl. 55 odst. 1 písm. a) ÚPSD, kterou Spolková republika Německo učinila, se tudíž nyní musí posuzovat ve světle této judikatury. Je třeba s ohledem na zvláštní význam zásady vzájemného uznávání tuto výhradu odmítnout?

46. I když se tato výhrada, jak jsem uvedl výše, nestala obsoletní z toho prostého důvodu, že došlo k začlenění schengenského *acquis* do unijního práva, nemůže být s unijním právem v rozporu.

47. Za vhodný přístup považuji odkaz na užitečnost či nezbytnost, který učinila německá vláda na jednání.

48. Není totiž pochyb o tom, že použití výhrady podle čl. 55 odst. 1 písm. a) ÚPSD zbavuje zásadu *ne bis in idem* jejího obsahu. S ohledem na výše uvedené úvahy vycházející z vazby této zásady na zásadu vzájemného uznávání a s ohledem na zásadní význam vzájemného uznávání pro budování prostoru svobody, bezpečnosti a práva postačuje sama tato úvaha k závěru, že je třeba tuto výhradu prohlásit za neplatnou.

49. Výjimku z tohoto tvrzení by bylo možno připustit pouze tehdy, pokud by byla odůvodněna nutností přiznat této výhradě užitečný účinek ve smyslu převažujícího zájmu, který by neměl na vytváření prostoru svobody, bezpečnosti a práva opačný dopad.

11 — C-187/01 a C-385/01, EU:C:2003:87.

12 — Bod 33. Kurzíva doplněna autorem tohoto stanoviska.

13 — Ostatně Smlouva FEU poskytuje právní základ pro sblížování právních předpisů pouze s cílem usnadnit vzájemné uznávání.

14 — Jinak by se předchozí obtíže, kterým jsme se chtěli vyhnout, nutně znovu projevil.

50. Z tohoto hlediska proto posoudím na základě argumentace německé vlády případnou užitečnost či nezbytnost dotyčné výhrady.

51. V tomto ohledu zastávám názor, že odkaz na užitečnost nebo nezbytnost vede k závěru, že výhrada podle čl. 55 odst. 1 písm. a) ÚPSD je bezúčelná, neboť již není nutná právě v důsledku správného uplatňování judikatury Soudního dvora v souladu s ustanoveními Listiny, což nyní vysvětlím.

52. Nelze se nechat uvést v omyl výrazy, které Soudní dvůr používá pro vymezení materiálních podmínek pro uplatnění zásady *ne bis in idem*, a zejména není možné tyto výrazy vyjímát z kontextu aktuálního stavu judikatury ani z kontextu Listiny, která se zde samozřejmě použije.

53. Znění ÚPSD používá pojem „tentýž čin“, Listina pak výraz „stejný trestný čin“. Zohlednit je třeba zajisté na druhém místě uvedený pojem, jehož význam nalezneme v judikatuře Soudního dvora v rámci judikaturou vytvořených pravidel pro uplatňování zásady *ne bis in idem*.

54. Soudní dvůr pojal pojem „tentýž čin“ nikoliv čistě materiálně, ale naopak právně. V rozsudku Mantello¹⁵ označil tento pojem za „autonomní pojem práva Unie“. Podle Soudního dvora a stejně tak podle Listiny se totožností činů rozumí právě podobnost trestných činů, a to podobnost, která se posuzuje nikoliv s ohledem na konkrétní právní kvalifikaci v každé z vnitrostátních právních úprav, ale s přihlédnutím k samotnému obsahu konkurujících si trestných činů.

55. Soudní dvůr tak vymezil podmínky pro to, kdy se jedná o totožné činy tak, že jde v podstatě stejné skutky (tedy bez ohledu na výrazy použité vnitrostátními právními předpisy) vzájemně neoddělitelně spojené v čase, prostoru a svým „předmětem“¹⁶. Soudní dvůr tímto způsobem formuloval klasickou definici pojmu trestného činu, přičemž vyšel z totožnosti skutku, pokud jde o jeho význam, podstatu, kterou mu dává protiprávní záměr jeho autora. Jednání, které je oproštěno od svého účelu, tj. záměru, kterým je vedeno, totiž nemůže mít specifickou trestněprávní kvalifikaci, tedy takovou, která se nepřekrývá s žádnou jinou trestněprávní kvalifikací. Mezi neúmyslným a úmyslným ublížením na zdraví není rozdíl v intenzitě, ale v povaze, a to ani tehdy, když úmyslné ublížení na zdraví způsobilo méně závažné důsledky než to neúmyslné.

56. Zdůrazňuji výraz „předmět“, protože co jiného je předmětem skutku než jeho cíl, účel, tedy záměr, se kterým byl spáchán? Je-li předmětem skutku umožnit pachateli zmocnit se úmyslně věci jiného, jestliže právě to chce pachatel učinit, je tedy vinným z krádeže a skutek byl spáchán právě s úmyslem zmocnit se věci.

57. Tím, že Soudní dvůr při definici totožnosti činů po skutkové stránce ve smyslu zásady *ne bis in idem* zohledňuje předmět skutku, vychází z klasického pojetí trestného činu a postupuje tak v souladu s výrazem použitým Listinou ještě před tím, než Listina vstoupila v platnost. Soudní dvůr ostatně ve své judikatuře občas výslovně používá pojem „záměr“ jako prvek, který je součástí definice pojmu „tentýž čin“¹⁷.

58. Nyní je namístě vrátit se k příkladu, který uvedla na jednání německá vláda.

15 — C-261/09, EU:C:2010:683.

16 — Viz rozsudky Kraaijenbrink (C-367/05, EU:C:2007:444, body 26 a 27, jakož i citovaná judikatura), jakož i Mantello (C-261/09, EU:C:2010:683, bod 39 a citovaná judikatura).

17 — V tomto ohledu je třeba poukázat na to, že Soudní dvůr v rozsudku Kretzinger (C-288/05, EU:C:2007:441) odkázal na záměr za účelem vymezení totožnosti skutkových okolností.

59. Německá vláda poukazovala na situaci, kdy je státní příslušník jiného státu, který se v Německu dopustil násilného trestného činu inspirovaného schvalováním nacismu, odsouzen za toto násilné jednání v zemi původu na základě zákona, jehož právní kvalifikace nezohledňuje schvalování nacismu jako zvláštní okolnost. Podle názoru německé vlády se v takovém případě musí výhrada podle čl. 55 odst. 1 písm. a) ÚPSD uplatnit. Tento názor nesdílím.

60. V klasickém pojetí je záměr v trestním právu zpravidla definován jako vůle směřující k nějakému cíli. V tomto smyslu se odlišuje od pohnutky jako důvodu, který vedl pachatele ke spáchání trestného činu. Pohnutka v zásadě nehraje ve fázi právní kvalifikace roli, neboť není v zákonné definici postižitelného materiálního skutku zohledněna. Ať už je krádež spáchána z nutnosti obstarat si potravu nebo z chamtivosti, jedná se o krádež. Předmětem činu po skutkové stránce je zmocnění se věci jiného. S tímto záměrem se ho pachatel dopouští. Pohnutkou pro takové podvodné zmocnění se věci může být stav nouze nebo touha po zisku. Protiprávní jednání je v obou případech totožné, jedná se o krádež a soud případy odliší tím, že zohlední pohnutku při individualizaci trestu, který pachateli uloží, nebo případně tím, že od potrestání upustí.

61. Je nicméně možné, že členský stát zastává názor, že skutek spáchaný s určitou pohnutkou, v daném případě pohnutkou zakládající se na schvalování nacismu, představuje zvláštní formu narušení jeho veřejného pořádku, a z toho důvodu jej koncipuje jako specifický trestný čin, přičemž učiní z pohnutky, která stála u zrodu skutku, ale nabyla objektivní podoby jeho spácháním, znak skutkové podstaty speciálního trestného činu podléhajícího vlastnímu trestu. To je samozřejmě přípustné a legitimní, jelikož se jedná o veřejný pořádek daného státu, a tudíž jeho národní hodnoty. Avšak vnitrostátní právní řád tím, že schvalování nacismu kriminalizuje jako specifický trestný čin, z něj činí jeden ze znaků objektivní stánky trestného činu.

62. V této fázi je třeba zdůraznit, že tento výklad není nijak v rozporu s jasným postojem, který zaujímá Soudní dvůr, když upřesňuje, že zohlednit se musí pouze totožnost činů po skutkové stránce nezávisle na právní kvalifikaci nebo chráněných právních zájmech. V předešlé úvaze jsem se totiž nezabýval tím, jaké zájmy jsou chráněny, ale zjišťoval jsem, zda máme v projednávané věci co do činění se dvěma po obsahové stránce stejnými trestnými činy, či nikoliv, a to bez ohledu na použitou právní kvalifikaci.

63. Nejedná-li se přitom o stejný trestný čin v tom smyslu, jak je třeba tento výraz chápat při souběžném použití Listiny a judikatury Soudního dvora, pak se na posuzovaný případ zásada *ne bis in idem* nepoužije.

64. Posouzení, zda s ohledem na definice formulované Soudním dvorem pokrývá rozdíl v právní kvalifikaci i rozdíl, pokud jde o obsahovou stránku jednání, je samozřejmě věcí nalézacího soudu, tedy vnitrostátního soudu, ledaže by tento soud Soudnímu dvoru položil předběžnou otázku v případě, že má pochybnosti ohledně pojmu, který je – jak by vysvětleno výše – autonomním pojmem unijního práva.

65. Lze namítnout, že konkrétní provedení takového posouzení může být spojeno s problémy. Jak postupovat, je-li namítáno, že se jedná o jiný trestný čin, pokud již v jiném členském státě k odsouzení došlo? A co teprve v případě, kdy již byl trest vykonán?

66. Na základě výše uvedených zásad jsem dospěl k závěru, že další trestní stíhání je přípustné, neboť namítaný rozdíl brání použití zásady *ne bis in idem*. Přesto nelze popřít, že konkurující si trestné činy, ve svém celku odlišné, jsou částečně totožné. Zajisté by byla hodna kritiky situace, kdy by se bez dalšího akceptoval souběh odsouzení, k nimž by nakonec došlo v obou členských státech. Jednoduché řešení, které je provedeno v řadě vnitrostátních právních úprav, spočívá v tom, že se provede výkon pouze přísnějšího z obou odsouzení. Mám za to, že jen takové řešení může s ohledem na uvedené zásady přijatelným způsobem pokrýt celou škálu konkrétních situací, které přicházejí v úvahu. Jaký

jiný postup totiž zvolit tehdy, když byl jeden z trestných činů již v některém členském státě potrestán a trest byl vykonán? Na základě tohoto postupu nelze odsouzenému v případě, že byl první přísnější trest vykonán, uložit žádný „dodatek“ k trestu. Pokud se ukáže, že se jednalo o trest mírnější, vykoná odsouzený pouze zbytek trestu odpovídající rozdílu již vykonaného a následně vysloveného trestu.

67. Z výše uvedeného dle mého názoru vyplývá, že výhrada podle čl. 55 odst. 1 písm. a) ÚPSD již není ve skutečnosti nijak potřebná, a to v tomto ani jiném případě. Pokud totiž lze na základě judikatury Soudního dvora a Listiny zajistit, aby byl respektován rozdíl mezi trestnými činy po obsahové stránce, pak v případě, že by měl členský stát za různých okolností možnost popřít zásadu *ne bis in idem*, bychom tím zbavili tuto zásadu jejího obsahu a zpochybnili systém, na němž je založen prostor svobody, bezpečnosti a práva.

68. S ohledem na výše uvedené zastávám názor, že výhrada podle čl. 55 odst. 1 písm. a) ÚPSD nerespektuje podstatu zásady *ne bis in idem* zakotvené v článku 50 Listiny, a je tudíž třeba ji prohlásit za neplatnou.

B – K pojmu „pravomocné odsouzení, respektive konečný rozsudek“

69. Druhou předběžnou otázkou se předkládající soud v podstatě dotazuje, zda je třeba zásadu *ne bis in idem* vyjádřenou v článku 54 ÚPSD a článku 50 Listiny vykládat tak, že usnesení státního zástupce o zastavení trestního stíhání, kterým bylo ukončeno vyšetřování, lze považovat za „pravomocné odsouzení, respektive konečný rozsudek“ ve smyslu těchto článků, jestliže usnesení bylo přijato, aniž v průběhu tohoto řízení došlo k výsledku poškozeného a svědka.

70. Soudní dvůr měl opakovaně příležitost vyjádřit se k pojmu „pravomocné odsouzení, respektive konečný rozsudek“. Z judikatury přitom vyplývá, že pro účely určení, zda je možno předmětné rozhodnutí považovat za „konečné“, je třeba prověřit tyto podstatné skutečnosti. Rozhodnutí musí být vydáno po posouzení věci samé a na jeho základě musí dojít ve vnitrostátním právním řádu k zastavení trestního stíhání, které je vedeno proti pachateli trestného činu¹⁸.

71. Podle Soudního dvora musí být usnesení o zastavení trestního stíhání vyhlášené na základě vyšetřování, během kterého byly získány a posouzeny různé důkazní prostředky, považováno za rozhodnutí vycházející z posouzení ve věci samé, pokud obsahuje konečné rozhodnutí o nedostatečnosti těchto důkazů a vylučuje veškeré možnosti obnovy řízení na základě téhož souboru indicií¹⁹.

72. Evropská komise je toho názoru, že je třeba tuto judikaturu použít na projednávanou věc²⁰. Tento názor nesdílím.

73. Z usnesení o zastavení trestního stíhání, které je dotčeno v původním řízení, vyplývá, že bylo přijato s tím, že P. Kossowski odmítl vypovídat, že poškozený i další svědek měli podle všeho bydliště v Německu, takže nemohli být během vyšetřování vyslechnuti, a že nebylo možno ověřit zčásti nepřesné a vzájemně si odporující výpovědi poškozeného.

74. Samotná podstata zásady *ne bis in idem* spočívá ve vzájemném uznávání soudních rozhodnutí, které vyžaduje vzájemnou důvěru členských států. Zakazuje to však členským státům, aby ověřily, zda jsou podmínky použití zásady *ne bis in idem* skutečně splněny, a zejména zda se jedná o rozhodnutí ve věci samé?

18 — Viz rozsudek M (C-398/12, EU:C:2014:1057, body 28 a 31, jakož i citovaná judikatura).

19 — Tamtéž (bod 30).

20 — Viz bod 50 a následující tohoto stanoviska.

75. Pojem „věci samé“ by mohl budit dojem, že se jedná o kritický a důkladný přezkum předmětného řízení. Tedy o situaci, kdy by členský stát, který přezkum činí, v jistém smyslu „soudil“ řízení jiného členského státu před tím, než nazná, zda jej akceptuje, či nikoliv. To by znamenalo návrat k prohlášení vykonatelnosti rozhodnutí, což by bylo nepřijatelné, neboť by to zbavilo zásadu vzájemného uznávání veškerého smyslu a bylo by to v přímém rozporu se samotnou myšlenkou prostoru svobody, bezpečnosti a práva.

76. Pokud by naproti tomu byly soudní orgány členského státu nuceny slepě vykonat každé rozhodnutí, aniž by byly oprávněny ho jakkoliv posoudit, mělo by to zajisté vliv na vzájemné uznávání v případech, kde objektivně vzato otázky jednoznačně vyvstávají.

77. Bylo by totiž zcela zbytečné, aby Soudní dvůr stanovil podmínky platnosti použití zásady *ne bis in idem*, pokud by nebylo možné jejich existenci objektivně zjistit. Této snaze o transparentnost rozhodnutí soudů, která představuje jeden ze znaků právního státu, ostatně odpovídá nutnost odůvodňovat soudní rozhodnutí. V prostoru svobody, bezpečnosti a práva je tato transparentnost nezbytným prvkem v dialogu soudců a státních zástupců.

78. Vyplývá-li tedy z odůvodnění rozhodnutí, jehož zohlednění je zpochybňováno – přičemž odůvodnění nesmí v rozhodnutí chybět – že podmínky stanovené Soudní dvorem nejsou jednoznačně splněny, je soud, jehož se aplikace zásady *ne bis in idem* týká, oprávněn tuto zásadu nepoužít, aniž je přitom dotčena možnost obrátit se v případě pochybností s předběžnou otázkou na Soudní dvůr – jak k tomu s náležitou péčí došlo v projednávané věci.

79. Není sporu o tom, že už na základě samotných důvodů, které uvádí polské rozhodnutí, je zřejmé, že se věci samou nezabývalo. Ve zmíněném rozhodnutí se uvádí, že obviněný nespolupracoval a k věci nepodal vysvětlení, že nedošlo ke konfrontaci, byť se s ohledem na nepřesnosti ve výpovědi poškozeného jeví jako nutná, a že nebyl vyslechnut svědek, a to zejména z důvodu, že poškozený a svědek měli bydliště v Německu, a že nebyla v tomto ohledu ani podána žádost o právní pomoc. Podle všeho tedy nebyly skutečnosti, které tvoří samotnou podstatu právní situace a které jsou mezi německými s polskými soudními orgány sporné, polskými soudními orgány posouzeny.

80. Ačkoli je vytvoření skutečného prostoru svobody, bezpečnosti a práva postaveno na vzájemném uznávání soudních rozhodnutí, a tudíž na nutné vzájemné důvěře mezi členskými státy, nemůže tomu tak dále být na úkor záruky, že budou respektována základní práva, a to zejména práva poškozeného. Použití zásady *ne bis in idem* nemůže v žádném případě vést k uznání rozhodnutí, která jsou ve zjevném rozporu se základními právy.

81. Je zjevné, že ve věci v původním řízení nebyla zaručena práva poškozeného, a to konkrétně právo být slyšen, právo přijímat informace a právo na odškodnění²¹.

82. Z odůvodnění usnesení o zastavení trestního stíhání totiž vyplývá, že k výsledku poškozeného nedošlo. Rozhodnutí o zastavení trestního stíhání, které bylo poškozenému doručeno, mu navíc poskytovalo zcela nedostatečnou – sedmidenní – lhůtu k tomu, aby v jiném členském státě, než byl členský stát jeho bydliště, nechal případně rozhodnutí přeložit a požádal o právní poradenství a aby případně poté podal odvolání, které vzhledem k tomu, že se týká skutkového stavu věci, předpokládá seznámení se s procesními písemnostmi, což bylo v tomto případě zjevně absolutně nemožné.

21 — Viz články 3, 4 a 9 rámcového rozhodnutí Rady 2001/220/SVV ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení (Úř. věst. L 82, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 72).

83. Ačkoli má dále trestní právo postihovat narušení veřejného pořádku, má také umožnit poškozenému dosáhnout náhrady škody, která mu vznikla spácháním činů naplňujících objektivní stránku trestného činu. To je další důvod se domnívat, že polské rozhodnutí nemohlo mít s ohledem na základní právo poškozených účinek vyplývající ze zásady *ne bis in idem*, jinak by byl tento poškozený zbaven jakéhokoliv práva na odškodnění.

84. Z toho důvodu mám za to, že zásadu *ne bis in idem* zakotvenou v článku 54 ÚPSD a článku 50 Listiny je třeba vykládat v tom smyslu, že usnesení státního zástupce o zastavení trestního stíhání, kterým bylo ukončeno vyšetřování, nelze považovat za „pravomocné odsouzení, respektive konečný rozsudek“ ve smyslu těchto ustanovení, jestliže z odůvodnění usnesení zjevně vyplývá, že skutečnosti, které tvoří samotnou podstatu právní situace, jako například výslech poškozeného a výslech svědka, nebyly dotýcnými soudními orgány posouzeny.

IV – Závěry

85. Vzhledem k výše uvedenému navrhuji, aby Soudní dvůr na předběžné otázky Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg (vrchní zemský soud v Hamburku) odpověděl následovně:

- „1) Výhrada podle čl. 55 odst. 1 písm. a) Úmluvy k provedení Schengenské dohody ze dne 14. června 1985 mezi vládami států Hospodářské unie Beneluxu, Spolkové republiky Německo a Francouzské republiky o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích, podepsané dne 19. června 1990 v Schengenu, nerespektuje podstatu zásady *ne bis in idem* tak, jak je vyjádřena v článku 50 Listiny základních práv Evropské unie, a je tudíž třeba ji prohlásit za neplatnou.
- 2) Zásadu *ne bis in idem* zakotvenou v článku 54 ÚPSD a článku 50 Listiny je třeba vykládat v tom smyslu, že usnesení státního zástupce o zastavení trestního stíhání, kterým bylo ukončeno vyšetřování, nelze považovat za „pravomocné odsouzení, respektive konečný rozsudek“ ve smyslu těchto ustanovení, jestliže z odůvodnění usnesení zjevně vyplývá, že skutečnosti, které tvoří samotnou podstatu právní situace, jako například výslech poškozeného a výslech svědka, nebyly dotýcnými soudními orgány posouzeny.“